

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 26.08.1971, sp. zn. Tsf 6/71, ECLI:CZ:NS:1971:TSF.6.1971.1

Číslo: 61/1971

Právní věta: III. K výkladu podmienok uloženia trestu smrti uvedených v ust. § 29 odst. 1 Tr. zák. Záver o tom, že ide o tr. čin, ktorého stupeň nebezpečnosti pre spoloč. je mimoriadne vysoký, sa musí opierať nielen o zhodnotenie kritérií uvedených v úvodnej vete § 29 odst. 1 Tr. zák., ale aj o zhodnotenie ďalších okolností. Kritériá mimoriadne vysokého stupňa nebezpečnosti tr. činu pre spol. uvedené v § 29 odst. 1 Tr. zák. musia spočívať v okolnostiach, ktoré nie sú zákonným znakom tr. činu. Podmienky uvedené v písm. a) a b) § 29 odst. 1 Tr. zák. vyjadrujú zásadu, že trest smrti možno uložiť len vtedy, keď účel trestu z hľadiska generál. alebo individ. prevencie nie je možné zabezpečiť inými prostried. Tr. zák. Splnenie podmienky uloženia trestu smrti [písm. b) § 29 odst. 1 Tr. zák.] si vyžaduje rozumnú istotu, že páchatel je trestom neprevychovateľný a nie naopak. Pri úvahe o možnosti resocializácie páchatela berie súd zreteľ i na možnosti liečebných opatrení.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 26.08.1971

Spisová značka: Tsf 6/71

Číslo rozhodnutí: 61

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Trest smrti, Ukládání trestu

Předpisy: 140/1961 Sb. § 29 odst. 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 61/1971 sb. rozh.

I. Stav zmenšenej pričetnosti nemusí byť spôsobený duševnou chorobou. Stačí aj duševná porucha, hoci krátkodobá, ako je porucha duševných funkcií vyznačujúca sa tým, že v jej dôsledku bola zmenšená v čase spáchania trestného činu pachateľova schopnosť rozpoznať nebezpečnosť svojho konania pre spoločnosť alebo ovládať svoje konanie.

II. Silným rozrušením v zmysle § 33 písm. a) Tr. zák. treba rozumieť silné citové pohnutie páchatela. Povaha citového pohnutia (strach, zlosť, radosť a pod.) nemá pritom na priznanie tejto poľahčujúcej okolnosti vplyv. Túto poľahčujúcu okolnosť možno nepriznať len vtedy, keď páchatel stav silného rozrušenia zavinene spôsobil požitím alkoholického nápoja alebo omamného prostriedku (§ 12 ods. 2, § 25 veta druhá a § 32 ods. 1 Tr. zák. arg. a maiori ad minus).

III. K výkladu podmienok uloženia trestu smrti uvedených v ustanovení § 29 ods. 1 Tr. zák.

Záver o tom, že ide o trestný čin, ktorého stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť je mimoriadne vysoký, sa musí opierať nielen o zhodnotenie kritérií uvedených v úvodnej vete § 29 ods. 1 Tr. zák., ale aj o zhodnotenie všetkých ďalších okolností, ktoré spoluurčujú stupeň nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť (§ 3 ods. 4 Tr. zák.). Pritom však musí byť dané aspoň jedno z kritérií uvedených v úvodnej vete § 29 ods. 1 Tr. zák. ako podmienka uloženia trestu smrti.

Kritériá mimoriadne vysokého stupňa nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť uvedené v § 29 ods. 1 Tr. zák. musia spočívať v okolnostiach, ktoré nie sú zákonným znakom trestného činu alebo ktoré sa u trestných činov daného druhu v takej intenzite obvykle nevyskytujú.

Podmienky uvedené v písm. a) a b) § 29 ods. 1 Tr. zák. vyjadrujú zásadu, že trest smrti možno uložiť len vtedy, keď účel trestu z hľadiska generálnej alebo individuálnej prevencie nie je možné zabezpečiť inými prostriedkami Trestného zákona. Podmienka uvedená v písm. a) pritom vyjadruje predovšetkým požiadavku generálnej prevencie, podmienka uvedená v písm. b) predovšetkým požiadavku individuálnej prevencie.

Splnenie podmienky uloženia trestu smrti uvedenej v písm. b) § 29 ods. 1 Tr. zák. si vyžaduje rozumnú istotu (v medziach daných súčasnými znalosťami), že páchatel' je trestom neprevychovateľný a nie naopak, nedostatok istoty, že páchatel' sa iným druhom trestu napraví. Pri úvahe o možnosti resocializácie páchatela berie súd zreteľ i na možnosti liečebných opatrení podmieňujúcich nápravu páchatela a uskutočňovaných v rámci výkonu trestu odňatia slobody (§ 9 zák. č. 59/1965 Zb.), event. v rámci výkonu ochranného liečenia, ak sú splnené zákonné podmienky pre jeho uloženie.

(Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR z 26. 8. 1971 sp. zn. [Tsf 6/71.](#))

Rozsudkom Krajského súdu v Košiciach z 10. marca 1971 sp. zn. 4 T 46/70 bol obžalovaný J. M. uznaný vinným z trestného činu vraždy podľa § 219 Tr. zák. na tom skutkovom základe, že v noci z 22. 12. na 23. 12. 1969 v R. na ulici Cyrila a Metóda s úmyslom vykonať s ňou súlož zrazil dvoma údermi na zem K. R., následom čoho sa táto dostala do bezvedomia, a potom ju viackrát udrel pästou po tvári a veľkou silou jej podpätkom čižmy šliapol viackrát na tvár, strhal z nej šaty a bielizeň a napokon ju kopol do pohlavného ústrojenstva, čím jej spôsobil rozsiahle trieštivé zlomeniny tvárových kostí a ďalšie rozsiahle poranenia v oblasti pohlavného ústrojenstva. Vdýchnutím krvi do dýchacích ciest sa poškodená zadusila a zomrela. Za tento trestný čin bol obžalovanému uložený trest smrti. Obžalovaný bol ďalej zaviazaný nahradiť čl. štátu - Finančnému odboru ONV v R. zastúpenému OÚNZ v R. 20 000 Kčs ako regresnú náhradu a pozostalým A. R. a E. R. 1505 Kčs; so zbytkom svojho nároku na náhradu škody boli poškodení R. odkázaní na konanie vo veciach občianskoprávných.

Odvolaie obžalovaného J. M. proti tomuto rozsudku Najvyšší súd Slovenskej socialistickej republiky uznesením z 27. mája 1971 sp. zn. 1 To 54/71 zamietol podľa § 256 Tr. por. ako nedôvodné.

Pri preskúmaní veci podľa § 316 ods. 2 Tr. por. Najvyšší súd ČSSR zistil, že došlo k takému porušeniu zákona, ktoré by mohlo mať vplyv na uloženie trestu smrti. Zrušil preto výrok o treste smrti v rozsudku Krajského súdu v Košiciach a v rovnakom rozsahu zrušil aj uznesenie Najvyššieho súdu SSR a Krajskému súdu v Košiciach nariadil, aby vec v rozsahu zrušenia znova prejednal a rozhodol.

Z odôvodnenia:

Najvyšší súd Československej socialistickej republiky preskúmal podľa § 316 ods. 2 Tr. por. zákonnosť uvedených rozhodnutí a konania, ktoré im predchádzalo a zistil, že výrokom o uložení

trestu smrti, ako aj konaním, ktoré tomuto výroku predchádzalo, došlo k takému porušeniu zákona, ktoré by mohlo mať vplyv na výrok o treste smrti. Zrušenie výroku o treste smrti ako výroku, ktorý sa zakladá na neúplných dôkazoch, navrhol aj generálny prokurátor Československej socialistickej republiky. Generálny prokurátor ČSSR uviedol, že nebola náležite objasnená základná otázka existencie sadistickej sexuálnej úchyľky obžalovaného, prípadne jej formy a navrhol, aby Najvyšší súd ČSSR nariadil vykonať kontrolné znalecké vyšetrenie obžalovaného v sexuologickom ústave v Prahe.

Výrok o vine obžalovaného z trestného činu vraždy podľa § 219 Tr. zák. i konanie, ktoré tomuto výroku predchádzalo, neodporujú zákonu. Výsledkami vykonaného dokazovania bola vina obžalovaného preukázaná po objektívnej i po subjektívnej stránke a skutok obžalovaného bol i po právnej stránke správne posúdený. Ani v konaní, ktoré výroku o vine predchádzalo, nebolo zistené porušenie zákona.

Najvyšší súd ČSSR však zistil, že výrok o uložení trestu smrti sa zakladá na konaní, ktoré nie je v plnom súlade so zákonom a že aj samo rozhodnutie o uložení tohto trestu spočíva na nesprávnom výklade podmienok uloženia trestu smrti uvedených v ustanovení § 29 ods. 1 Tr. zák.

Súdy neobjasnili dostatočne všetky okolnosti, ktoré majú význam pre rozhodnutie o treste, neodstránili rozpory vo vykonaných dôkazoch a čiastočne nesprávne interpretovali aj vykonané dôkazy. Tým porušili zákon v ustanovení § 2 ods. 5 a 6 Tr. por. vo vzťahu k ustanoveniu § 29 ods. 1 Tr. zák.

Pre rozhodnutie o treste významnú otázku prípadnej zmenšenej pričetnosti obžalovaného v čase činu vyriešil súd prvého stupňa takto:

Konštatoval záver posudku znalcov z odboru psychiatrie, že obžalovaný je menej rozvinutá osobnosť s výraznými neurotickými rysmi a s úchylnou psychosexualitou sadistického zamerania. V čase činu nemohol obžalovaný svoju úchylnú sexuálnu žiadostivosť plne korigovať so zreteľom na to, že bol pod vplyvom alkoholu a v afekte zlosti. V rozpore so skutočným obsahom výpovede znalca MUDr. M. na hlavnom pojednávaní konštatoval, že u obžalovaného nebola zistená duševná porucha (znalec vypovedal, že u obžalovaného nezistili duševnú chorobu). Konštatoval ďalej z výpovede znalca, že ovládacia schopnosť obžalovaného bola v čase činu ľahlo ovplyvnená opilosťou a afektom zlosti. Afekt hraničil s nezvládnuteľným afektom. Súd prvého stupňa z toho vyvodil, že schopnosť obžalovaného rozpoznať nebezpečnosť svojho konania pre spoločnosť nebola dotknutá a obžalovaný by bol mohol svoje konania aj plne ovládať, keby nebol pod vplyvom alkoholu. Výpoveďou znalkyne MUDr. A. však bolo preukázané, že obžalovaný bol upozornený na následky požívania alkoholu a preto vedel, a že požitie alkoholu vyvoláva u neho uvoľnenie agresivity. Zreteľ na zníženie ovládacej schopnosti pod vplyvom afektu zlosti vylúčil prvostupňový súd poukazom na to, že tento stav si obžalovaný zapríčinil sám svojím závadným správaním sa voči poškodenej a že išlo o jednoduchý a nie o patologický afekt.

Súd prvého stupňa konštatoval ďalej, že stupeň spoločenskej nebezpečnosti trestného činu, ktorý spáchal obžalovaný, je mimoriadne vysoký so zreteľom na obzvlášť zavrhnúťhodný spôsob jeho spáchania, obzvlášť zavrhnúťhodnú pohnútku a konečne so zreteľom na nenapraviteľný následok. Mimoriadne zavrhnúťhodnú pohnútku bolo podľa súdu prvého stupňa v tom, že obžalovaný surovým spôsobom bil poškodenú a v brutálnom násilí pokračoval aj potom, keď poškodená bola v bezvedomí a nemohla sa brániť. Mimoriadne zavrhnúťhodnou pohnútkou bolo podľa súdu prvého stupňa to, že obžalovaný spáchal čin preto, aby ukojil svoj pohlavný pud. Podmienky uvedené pod písm. a) i b) § 29 ods. 1 Tr. zák. boli podľa rozsudku súdu prvého stupňa splnené tým, že so zreteľom na hlbokú narušenosť obžalovaného je odôvodnená obava, že sa v budúcnosti znova dopustí podobného trestného činu a že stupeň narušenosti obžalovaného a jeho doterajší spôsob života nedávajú nádej, že by bolo možné na neho výchovne pôsobiť iným druhom trestu. V dôsledku toho si uloženie trestu smrti vyžaduje aj účinná ochrana spoločnosti. V tejto súvislosti súd prvého stupňa

ďalej uviedol, že takáto trestná činnosť je v jeho obvode vážnym problémom a že uložený trest má výchovne pôsobiť i na ostatných členov spoločnosti. Súd prvého stupňa nezistil u obžalovaného poľahčujúce okolnosti. Priznanie obžalovaného v prípravnom konaní nie je samo osebe skutočnosťou takého charakteru, ktorá by podstatne znižovala stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť.

Odvolačný súd sa vo svojom rozhodnutí nezaobrá otázkou zmenšenej pričetnosti obžalovaného a len všeobecne odkazuje na správnosť záverov prvostupňového rozsudku pri hodnotení znaleckého posudku z odboru psychiatrie. Splnenie podmienok pre uloženie trestu smrti podľa § 29 ods. 1 Tr. zák. vidí odvolací súd v tom, že stupeň nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť je so zreteľom na obzvlášť zavrhnuteľný spôsob spáchania trestného činu a súčasne so zreteľom na obzvlášť zavrhnuteľnú pohnútku činu mimoriadne vysoký a že uloženie trestu smrti si vyžaduje tak účinná ochrana spoločnosti, ako aj nedostatok nádeje, že by bolo možné trestom na obžalovaného výchovne pôsobiť. Spôsob usmrtenie poškodenej, vyznačujúci sa hrubosťou, bezohľadnosťou a surovosťou s využitím bezbrannosti poškodenej je obzvlášť zavrhnuteľným spôsobom spáchania vraždy. Sexuálny sadizmus ako pohnútku vraždy treba považovať za pohnútku obzvlášť zavrhnuteľnú. Naproti tomu odvolací súd nezistil, že by následok spôsobený činom obžalovaného mohol byť kvalifikovaný ako obzvlášť ťažký a ťažko napravitelný v zmysle § 29 ods. 1 Tr. zák. Smrť iného je pojmovým znakom trestného činu vraždy a u tohto trestného činu sa vyžaduje podstatne viac ako smrť jedného človeka, aby následok mohol byť kvalifikovaný ako obzvlášť ťažký a ťažko napravitelný.

Uloženie trestu smrti si vyžaduje i účinná ochrana spoločnosti. Generálna prevencia nemá na cieľ iba vytvárať v ľuďoch zábrany proti páchaniu trestných činov, ale i ukázať protispoločenský charakter trestného činu a spravodlivosť a odôvodnenosť potrestania páchatela. Podľa názoru odvolacieho súdu je splnená aj podmienka uvedená v ustanovení § 29 ods. 1 písm. b) Tr. zák., totiž že nie je nádej, že by bolo možné na obžalovaného trestom výchovne pôsobiť. Tento svoj záver opiera odvolací súd o posudok znalcov z odboru psychiatrie, že pobyt obžalovaného na slobode je toho času pre spoločnosť nebezpečný a o zistenie, že obžalovaný sa aj v iných prípadoch dopustil násillia na ženách zo sexuálnej pohnútky. Výchovné pôsobenie je podľa vyjadrenia znalcov psychiatrov so zreteľom na sexuálnu úchylnosť obžalovaného „nadbytočné, neúčinné“. Otázka liečiteľnosti tejto úchyľky, či už v rámci výkonu trestu odňatia slobody alebo ochranného liečenia, je podľa názoru odvolacieho súdu z hľadiska splnenia tejto podmienky uloženia trestu smrti nerozhodujúca, pretože zákon v tomto ustanovení hovorí len o možnosti výchovy trestom. Podľa posudku znalcov však nie je zaručená ani vyliečiteľnosť poruchy sexuálneho pudu obžalovaného. Na rozdiel od prvostupňového súdu odvolací súd zistil u obžalovaného existenciu poľahčujúcej okolnosti, že trestný čin spáchal vo veku blízkom veku mladistvých; k tejto poľahčujúcej okolnosti však pri výmere trestu neprihliadol, pretože podľa názoru odvolacieho súdu pre rozhodnutie o treste smrti podľa § 29 Tr. zák. nie je rozhodujúce, v akej miere prevažujú poľahčujúce okolnosti.

Dôležitú otázku zmenšenej pričetnosti obžalovaného, ktorá má podstatný vplyv na uloženie trestu (porov. § 25 a § 32 Tr. zák.), a ktorej zistenie je predpokladom event. uloženia ochranného liečenia (pozri § 71 ods. 1 alebo 2 písm. a) Tr. zák.) súdy správne nevyriešili a odvolací súd sa ňou vôbec nezaoberal. V rozpore s obsahom posudku znalcov psychiatrov súd prvého stupňa konštatoval, že znalci nezistili u obžalovaného duševnú poruchu, hoci znalci vo svojom písomnom posudku a znalec MUDr. M. i vo svojej ústnej výpovedi konštatovali iba to, že nezistili prítomnosť duševnej choroby. Predpokladom zmenšenej pričetnosti však nie je len existencia duševnej choroby, ale aj duševnej poruchy. Uvedené konštatovania znalcov preto samy osebe nijako nevyklučujú zmenšenú pričetnosť obžalovaného. Súdy sa preto mali podrobnejšie zaoberať záverom znalcov (č. l. 98), že obžalovaný mohol svoje konanie ovládať v mierne zmenšenej miere, pretože v podnapitom stave a v citovom výbuchu nemohol svoju úchylnú sexuálnu žiadostivosť plne korigovať. Úvahy prvostupňového súdu sú len potiaľ správne, pokiaľ prvostupňový súd neberie zreteľ na zníženie ovládacej schopnosti obžalovaného v dôsledku požitia alkoholických nápojov. Podnapilosť si obžalovaný spôsobil zavinene

vediac, že pod vplyvom alkoholu sa u neho uvoľňuje agresivita. Súd prvého stupňa však nesprávne neberie zreteľ na ten záver znalcov psychiatrov, že k zníženiu ovládacej schopnosti obžalovaného došlo súčasne aj pod vplyvom afektu zlosti, ktorý bol vyvolaný neočakávanou reakciou poškodenej, ktorá po pokuse obžalovaného objasniť ju a pobozkať mu dala facku. Záver prvostupňového súdu, že tento afektívny stav si obžalovaný sám zapríčinil svojím neprístojným správaním je jednak z hľadiska priznania zmenšenej príčetnosti nerozhodujúci (otázka zavinenia hrá rolu len pri duševnej poruche spôsobenej požitím alkoholu alebo omamného prostriedku, inak význam nemá), a okrem toho je v rozpore s vykonanými dôkazmi. Vznik tohto afektu nebol determinovaný len podnetom, ktorý ho vyvolal (fackou poškodenej), ale predovšetkým povahovým založením obžalovaného, to je citovou výbušnosťou a nestálosťou obžalovaného, ktoré majú svoj pôvod v chorobných zmenách mozgu v dôsledku prekonaného zápalu mozgových blán v detskom veku (pozri výpoveď znalca MUDr. M. na hlavnom pojednávaní). Znalec na hlavnom pojednávaní uviedol, že síce nešlo o patologický afekt, ale o afekt normálny, avšak na hranici nezvládnuteľného afektu. Súd prvého stupňa mal podrobnejšie vypočítať znalca MUDr. M. v tom smere, aby konkrétnejšie označil mieru zníženia ovládacej schopnosti obžalovaného, silu afektu a jeho podiel na tomto znížení. Súd prvého stupňa mal potom uvážiť, či tento afekt, ktorý vznikol na báze povahových zmien obžalovaného v dôsledku prekonaného zápalu mozgových blán a v súvislosti so sexuálnou úchylkou obžalovaného, ktorej existencia je na vôli obžalovaného nezávislá, možno považovať za duševnú poruchu v zmysle Trestného zákona, ktorá bránila obžalovanému, aby plne ovládal svoje konanie v takej miere, že jeho príčetnosť tým bola zmenšená. Ak súd po náležitom objasnení veci a po zhodnotení znaleckého posudku dôjde k záveru, že ovládacia schopnosť obžalovaného nebola znížená v takej miere, aby bolo možné priznať stav zmenšenej príčetnosti, bude treba vplyv afektu na konanie obžalovaného posudzovať ako poľahčujúcu okolnosť podľa § 33 písm. a) Tr. zák., totiž že trestný čin spáchal v silnom rozrušení. Úvahy odvolacieho súdu, že obžalovaný spáchal trestný čin v zlosti a nie v silnom rozrušení, nie sú na mieste, pretože za silné rozrušenie v zmysle cit. ustanovenia Trestného zákona treba považovať silné citové pohnutie, pričom na povahe citu (strach, zlosť atď.) nezáleží. Naopak, konanie v afekte bude typickým prípadom konania v silnom rozrušení (porov. Zb. rozh. tr. 50/70).

Základnou podmienkou uloženia výnimočného trestu - trestu smrti podľa § 29 ods. 1 Tr. zák. je, okrem toho, že musí ísť o trestný čin, u ktorého zákon dovoľuje uloženie trestu smrti, aby išlo o trestný čin, ktorého stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť je so zreteľom na obzvlášť zavrhnúťhodný spôsob vykonania činu alebo obzvlášť zavrhnúťhodnú pohnútku alebo obzvlášť ťažký a ťažko napravitelný následok mimoriadne vysoký. Aspoň jedno z týchto kritérií uvedených v zákone, pre ktoré je stupeň nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť mimoriadne vysoký, musí byť dané; nemusia byť prítomné všetky tri kritériá (spôsob vykonania činu, pohnútkou, následok), pretože zákon ich uvádza alternatívne. Tieto kritériá však samy osebe nestačia. Stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť je určovaný nielen spôsobom jeho spáchania, pohnútkou a následkom, ale aj ďalšími okolnosťami, najmä významom chráneného záujmu, ktorý bol činom dotknutý, okolnosťami, za ktorých bol čin spáchaný, osobou páchatela, mierou jeho zavinenia a i. (§ 3 ods. 4 Tr. zák.). Záver o tom, že ide o trestný čin mimoriadne spoločensky nebezpečný, musí sa preto opierať nielen o zhodnotenie kritérií uvedených v § 29 ods. 1 Tr. zák., ale aj o zhodnotenie všetkých ostatných kritérií uvedených v § 3 ods. 4 Tr. zák. Preto nemožno súhlasiť s právnym názorom odvolacieho súdu, že z hľadiska § 29 ods. 1 Tr. zák. poľahčujúce okolnosti nemajú význam. Rozporné je potom aj konštatovanie odvolacieho súdu, že obžalovanému poľahčuje, že trestný čin spáchal vo veku blízkom veku mladistvých, že však táto poľahčujúca okolnosť nemôže znížiť stupeň nebezpečnosti konania obžalovaného pre spoločnosť. Podstatou a pojmovou náležitosťou poľahčujúcej okolnosti je, že znižuje stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť. Otázkou je len to, v akej miere konštatovaná poľahčujúca okolnosť v danom prípade tento stupeň znižuje a či táto poľahčujúca okolnosť, event. s ďalšími poľahčujúcimi okolnosťami, ktoré súdy nesprávne obžalovanému nepriznali, môže vyvážiť závažnosť ostatných kritérií zvyšujúcich stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť tak, aby výsledné zhodnotenie všetkých kritérií viedlo k záveru, že nejde o trestný čin, ktorého stupeň nebezpečnosti

pre spoločnosť je mimoriadne vysoký. Z tohto hľadiska musí súd znova zhodnotiť existenciu tejto základnej podmienky uloženia trestu smrti; pri tomto novom hodnotení bude treba odstrániť i nedostatky, ktoré budú vytknuté nižšie.

Kritériá mimoriadne vysokého stupňa nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť, uvedené v úvodnej vete § 29 ods. 1 Tr. zák. musia spočívať v okolnostiach, ktoré nie sú zákonným znakom trestného činu alebo ktoré sa u trestných činov daného druhu buď vôbec alebo v danej intenzite obvykle nevyskytujú.

Kritérium obzvlášť zavrhnutiahodného spôsobu vykonania činu charakterizuje objektívnu stránku trestného činu, to je buď povahu konania samého alebo okolností, za ktorých k nemu došlo. Čin obžalovaného sa z tohto hľadiska vyznačuje mimoriadnou surovosťou a brutálnosťou. Doslovné rozdupanie a rozmliaždenie obete nie je obvyklým spôsobom vykonania vraždy. Súdny preto správne zistili existenciu obzvlášť zavrhnutiahodného spôsobu vykonania činu.

V súlade so zákonom je aj názor odvolacieho súdu, že nie je dané kritérium obzvlášť ťažkého a ťažko napravitelného následku, pretože smrť človeka je pojmovým znakom vraždy. U tohto trestného činu musí byť preto spôsobený závažnejší následok než len púha smrť jediného človeka, aby vo vzťahu k tomuto trestnému činu bolo možné hovoriť o obzvlášť ťažkom a ťažko napravitelnom následku (napr. smrť viacerých ľudí, smrť významnej osobnosti, ktorej strata pre spoločnosť je mimoriadne citelná a pod.).

Oba súdy zistili, že obžalovaný spáchal trestný čin z obzvlášť zavrhnutiahodnej pohnútky, pritom však rozpory v dôkazoch, týkajúce sa pohnútky činu, ponechali bez povšimnutia, neodstránili ich a vo svojich rozhodnutiach bližšie nerozviadli, v čom spočíva pohnútku usmrtenia poškodenej a v čom spočíva obzvláštna zavrhnutiahodnosť tejto pohnútky. Podľa rozsudku súdu prvého stupňa motívom činu obžalovaného bol úmysel pohlavne sa ukojiť (str. 3 a 11); prvostupňový súd však nerozvádza, o aký spôsob pohlavného ukojenia obžalovanému išlo; konštatuje iba (str. 5), že obžalovaný pri psychiatrickom vyšetrení priznal, že v bití poškodenej sa vyžíval a že sa pri ňom aj pohlavne ukojil. V tejto súvislosti však prvostupňový súd opomenul vziať do úvahy výpoveď obžalovaného v prípravnom konaní, ktorá je v rozpore s výsledkami vyšetrenia obžalovaného znalcami z odboru psychiatrie.

Podľa odvolacieho súdu motívom činu obžalovaného bola hrubosť, bezohľadnosť, sobeckosť a zvrhlosť. Na inom mieste uvádza ako motív činu sadistickú sexuálnu úchylnosť obžalovaného. Sexuálny sadizmus a nie zlosť na poškodenú, že sa nechcela podvoliť jeho úmyslu a dala mu facku, bol skutočnou pohnútkou vraždy. Odvolací súd opiera tento svoj záver o výsledky znaleckého psychiatrického vyšetrenia obžalovaného.

Dokazovanie týkajúce sa pohnútky obžalovaného však zostalo neúplné a vzniklé rozpory neboli odstránené podrobnejším výsluchom znalcov z odboru psychiatrie.

Obžalovaný v prípravnom konaní uviedol (č. l. 128), že pôvodne mal úmysel vykonať s poškodenou súlož. Neuvažoval o tom, akým spôsobom to dosiahne a čo bude robiť, keď poškodenej odmietne. Z toho, že poškodenej mu dovolila, aby sa k nej pripojil, usudzoval, že by poškodenej mohla so súložou súhlasiť. Prvé dva údery päsťou do tváre poškodenej boli reakciou na facku, ktorú mu dala poškodenej (č. l. 129). Prečo ju bil na zemi, keď už bola v bezvedomí, nevie. Dupal po nej zo zlosti (č. l. 129). Od súložou upustil, keď videl, že poškodenej je medzi nohami zakrvavená. Nevie, prečo ju kopal do prirodzenia (č. l. 131). Pôvodne mienil vykonať súlož so súhlasom poškodenej; po facke sa rozhodol vykonať s ňou pohlavný styk násilne (č. l. 136). V bití poškodenej na zemi pokračoval preto, že bol zúrivý a rozrušený. Do prirodzenia ju kopal zo zúrivosti a zo zlosti, že mu kládla odpor a z pohlavného rozrušenia (č. l. 137). Pôvodne poškodenej usmrť nechcel (č. l. 138). Pri čine sa pohlavne neukojiť (č. l. 137, 139 a 144). Vo výpovedi pred prokurátorom (č. l. 240) obžalovaný

uviedol, že nemal úmysel s poškodenom súložiť. Nevie uviesť, prečo sa činu dopustil.

Inak sa líči motivácia činu obžalovaného v znaleckom psychiatrickom posudku. Obžalovaný sa podľa výsledkov lekárskeho vyšetrenia vyžíval v tom, že poškodenú bil (č. l. 92). Bol pohlavne vzrušený, nemal však záujem vykonať na poškodenej súlož. Nevie vysvetliť, prečo kopal poškodenú topánkou do tváre. Pri kopaní do pohlavného ústrojenstva poškodenej mu vyteklo semeno. Pohľad na krv ho vzrušuje, vyžíva sa v bití žien, všeobecne netuží po normálnom pohlavnom styku. Znalci sami z vyšetrenia vyvodzujú záver, že v sadistickej aktivite obžalovaného predpokladajú neurotický mechanizmus neadekvátneho získavania partnerky hrubosťou. Sexuálnu psychopatiu, kde krutosť sama je sexuálnym vzrušivým faktorom, považujú znalci za nepravdepodobnú. Pokiaľ ide o údaje obžalovaného pri psychiatrickom vyšetrení, považujú ich znalci za zveličenú a ovplyvnenú čítaním odbornej literatúry (obžalovaný je ošetrovateľom na psychiatrii). Odvolací súd však opiera svoje zistenia o pohnúte činu práve o výsledky psychiatrického vyšetrenia.

Tieto podstatné rozpory medzi výpoveďami obžalovaného v prípravnom konaní a výsledkami psychiatrického vyšetrenia zostali súdmi nepovšimnuté a dokazovanie nebolo zamerané na ich odstránenie. Ide pritom o okolnosti také významné, že môžu ovplyvniť i záver znalcov o existencii sexuálnej deviácie, prípadne o jej forme. Vo výpovediach pred vyšetrovateľom obžalovaný uvádzal, že sa so ženami normálne pohlavne stýkal. Podľa výsledkov psychiatrického vyšetrenia (č. l. 91) však k pohlavnému styku došlo len raz, inak sa obžalovaný vyžíval tým, že ženy bil, nechcel mať s nimi pomer a preto sa s ním ženy rozišli. Celkom mal asi 10 známostí. Tieto okolnosti mali byť dostupnými dôkazmi objasnené. Tým by i znalci psychiatri získali objektívnejšie údaje o sexuálnej aktivite obžalovaného a o motívoch jeho konania, než sú len jeho vlastné rozporné výpovede.

Po tomto doplnení dokazovania mal súd požiadať znalcov, aby bližšie rozviedli formu sexuálnej úchyľky obžalovaného, mechanizmus jej uplatňovania v sexuálnej aktivite obžalovaného a na tomto základe sa pokúsili rekonštruovať pohnútky obžalovaného v jednotlivých fázach jeho konania. Nie je vylúčené, že konanie obžalovaného motivovalo viac pohnútok, napr. výbuch zlosti i sexuálna žiadostivosť, prípadne úchylná. V tomto prípade bude treba zhodnotiť za pomoci znalcov význam a váhu každej z týchto pohnútok.

Postupom podľa § 109 Tr. por. bolo potrebné objasniť najmä existenciu sexuálnej deviácie, event. jej formy, a to v prípade potreby po špeciálnom sexuologickom vyšetrení. Ak by neúplnosť znaleckého posudku nebolo možné hore uvedeným postupom odstrániť, bude nutné pribrať nových znalcov z odboru špeciálnej sexuológie, event. v prípade potreby požiadať o znalecký posudok sexuologický ústav v Prahe.

Len po objasnení, aké pohnútky viedli obžalovaného v rozhodujúcej fázi jeho konania (pri usmrcovaní poškodenej), bude môcť súd vyvodiť záver, či ide o pohnútku obzvlášť zavrhnutiahodnú. Objasnenie pohnútok činu môže mať podstatný význam i pre otázku prevychovateľnosti obžalovaného (§ 29 ods. 1 písm. b) Tr. zák.).

Popri spôsobe vykonania činu, následku a pohnútku činu musí súd hodnotiť i ostatné okolnosti činu a osobu páchatela, aby mohol urobiť záver, či ide o čin mimoriadne spoločensky nebezpečný. Bude treba prihliadnúť aj na uvedené poľahčujúce okolnosti, že obžalovaný spáchal trestný čin vo veku blízkom veku mladistvých a v silnom rozrušení (pokiaľ nebude tento stav hodnotený ako zmenšená príčetnosť).

Stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť, akokoľvek mimoriadne vysoký, sám osebe však ešte nie je dostatočnou podmienkou pre uloženie trestu smrti. Zákon vyžaduje, aby bola splnená aspoň jedna z ďalších dvoch podmienok uvedených v § 29 ods. 1 pod písm. a) alebo b). Tr. zák. Tieto podmienky vyjadrujú v podstate zásadu, že trest smrti možno uložiť len vtedy, keď účel trestu z hľadiska

generálnej alebo individuálnej prevencie nie je možné zabezpečiť inými prostriedkami Trestného zákona.

Oba sudy sa dopustili chyby pri výklade týchto podmienok uloženia trestu smrti najmä v tom smere, že tieto dve odlišné podmienky dostatočne od seba neodlíšili a splnením podmienky uvedenej pod písm. b) považovali automaticky za splnenú aj podmienku uvedenú pod písm. a), čím obe tieto podmienky fakticky stotožnili. Okrem toho splnenie podmienky uvedenej pod písm. b) založili na neúplných dôkazoch a na nesprávnom hodnotení vykonaných dôkazov.

Základným cieľom každého trestu je chrániť spoločnosť pred páchatelmi trestných činov (§ 23 ods. 1 Tr. zák.). Pri plnení tejto svojej funkcie je trest namierený jednak proti páchatelovi trestného činu (zabraňuje, aby páchatel, ktorému sa trest ukladá, svoje trestné činy opakoval), jednak proti ďalším potenciálnym páchatelom trestných činov z radov ostatných občanov. Trest smrti ako výnimočné krajné opatrenie voči páchatelovi trestného činu je na mieste len vtedy, keď nie je možné ochrániť pred ním spoločnosť iným spôsobom, teda vtedy, keď nie je možné páchatela trestom iného druhu prevychovať alebo mu aspoň v ďalšej trestnej činnosti zabrániť. To vyjadruje predovšetkým podmienka uvedená pod písm. b) § 29 ods. 1 Tr. zák. Ak je teda splnená táto podmienka, to je ak niet nádeje, že by bolo možné trestom na páchatela výchovne pôsobiť, tak z hľadiska individuálnej prevencie si uloženie trestu smrti vždy vyžaduje i účinná ochrana spoločnosti pred týmto páchatelom. Ak potom nemá byť podmienka uvedená pod písm. b) totožná s podmienkou uvedenou pod písm. a) – a zákonodarca by nekládol vedľa seba tieto podmienky, keby malo ísť o podmienky totožné – v podmienke uvedenej pod písm. a) musí ísť o účinnú ochranu spoločnosti pred niekým iným ako pred páchatelom trestného činu. V ustanovení § 29 ods. 1 písm. a) Tr. zák. je preto vyjadrená predovšetkým všeobecne preventívna funkcia trestu, to je ochrana spoločnosti pred tými ďalšími občanmi, ktorí by sa mohli dopustiť podobných trestných činov ako obžalovaný.

V ustanovení § 29 ods. 1 písm. a) Tr. zák. je generálne preventívna funkcia trestu, ktorej potrebnosť musí byť objektívne odôvodnená, aby bolo možné uložiť trest smrti, formulovaná užšie ako v ustanovení § 23 ods. 1 Tr. zák. V ustanovení § 23 ods. 1 Tr. zák. je generálne preventívne pôsobenie trestu vyjadrené veľmi široko; zahrnuje nielen odvrátenie potenciálnych páchatelov od páchania trestných činov, ale aj výchovné účinky trestu na ostatných občanov (upevnenie pocitu právnej istoty, etické pôsobenie trestu spočívajúce v utvrdzovaní chránených morálnych hodnôt a pod.). Zákon to vyjadruje tým, že trest pôsobí výchovne i na ostatných občanov. V ustanovení § 29 ods. 1 písm. a) Tr. zák. však všeobecne preventívna funkcia trestu takto široko formulovaná nie je. Uloženie trestu smrti z tohto hľadiska bude odôvodnené len vtedy, keď si to bude vyžadovať účinná ochrana spoločnosti, to je len vtedy, keď tu bude existovať reálne zvýšené ohrozenie spoločnosti trestnými činmi daného druhu, napr. vtedy, keď sa trestné činy daného druhu mimoriadne (nad mieru obvyklú v súčasných podmienkach socialistickej spoločnosti) rozmáhajú, keď bol trestný čin spáchaný v čase zvýšeného ohrozenia spoločnosti a pod. Konštatovanie takéhoto zvýšeného ohrozenia spoločnosti, ktoré z hľadiska generálnej prevencie odôvodňuje uloženie trestu smrti, sa musí zakladať na konkrétnych zistených faktoch. Úvahy prvostupňového i odvolacieho súdu nie sú preto dostatočným podkladom pre zistenie tejto podmienky uloženia trestu smrti.

Zistenie podmienky uvedenej pod písm. b) súd prvého stupňa oprel iba o tvrdenie, že stupeň narušenia obžalovaného nedáva nádej, a že by na obžalovaného bolo možné trestom výchovne pôsobiť. Pritom však neuviedol, v čom táto narušenosť spočíva a o čo opiera zistenie, že túto narušenosť nie je možné pôsobením iného druhu trestu odstrániť. Odvolací súd sa existenciou tejto podmienky síce zaoberá podrobnejšie, vychádza však z jej nesprávneho chápania.

Splnenie podmienky, že nie je nádej, že by na obžalovaného bolo možné trestom výchovne pôsobiť (§ 29 ods. 1 písm. b) Tr. zák.), opiera odvolací súd o záver znalcov psychiatrov, že toho času je pobyť

obžalovaného na slobode pre spoločnosť nebezpečný, čo dokazuje podľa názoru odvolacieho súdu i skutočnosť, že aj v iných troch prípadoch sa obžalovaný pokúsil „násilne presadzovať uplatňovanie abnormálneho pohlavného pudu“. Výchovné pôsobenie trestom je u páchatelov sexuálne deviantných „nadbytočné, neúčinné“ (str. 12 rozhodnutia). Otázka prípadného odborného liečenia, i ochranného, nie je z hľadiska § 29 ods. 1 písm. b) Tr. zák. rozhodujúca. V rozpore s týmto svojím názorom však odvolací súd odôvodňuje uloženie trestu smrti i tým, že podľa názoru znalca MUDr. M. je síce sexuálna úchylka obžalovaného liečiteľná, ale nemôže sa zaručiť za jej vyliečiteľnosť.

K výkladu podmienky uvedenej v ustanovení § 29 ods. 1 písm. b) Tr. zák. je nutné uviesť toto:

Splnenie tejto podmienky uloženia trestu smrti si vyžaduje istotu („niet nádeje“), že páchatel je iným druhom trestu neprevychovateľný a nie naopak, nedostatok istoty o prevychovateľnosti páchatela iným druhom trestu, prakticky dlhodobým trestom odňatia slobody. Nestačí preto zistenie, že nie je zaručené, že obžalovaný sa trestom prevychová; musí tu byť rozumná istota (prognóza založená na dôkladnom objasnení osobnosti páchatela, jej vývojových možností i na zvážení súčasných možností prevýchovy páchatelov trestných činov), že páchatela nie je možné trestom prevychovať, teda musí existovať odôvodnená obava, že i po vyčerpaní všetkých použiteľných prostriedkov trestného zákona okrem trestu smrti bude páchatel opakovať rovnaký alebo podobný závažný trestný čin. Možnosti prevýchovy páchatela trestom pritom netreba chápať príliš úzko, pretože v modernom väzenstve sa čisto výchovné prostriedky kombinujú s liečebnými prostriedkami natoľko, že niektoré nápravno-výchovné metódy ani nie je možné charakterizovať ako len čisto výchovné alebo len čisto liečebné. Treba preto brať do úvahy všetky možnosti nápravy páchatela, ktoré sú v rámci výkonu trestu odňatia slobody použiteľné (pozri aj § 9 zákona o výkone trestu odňatia slobody č. 59/1965 Zb. a čl. 62 Poriadku pre výkon trestu odňatia slobody v nápravno výchovných ústavoch). Ak sú tu však podmienky pre uloženie ochranného liečenia, musí súd brať do úvahy i možné účinky tohto liečenia z hľadiska dosiahnutia nápravy obžalovaného. Týmto liečením sa spravidla odstraňujú poruchy psychiky obžalovaným nezavinené a ak je odstránenie týchto porúch alebo ich utlmenie predpokladom resocializácie páchatela, bolo by v rozpore so základnými princípmi trestného práva, najmä s princípom zodpovednosti za zavinenie (viď tiež § 25 a § 32 Tr. zák.), keby sa na možnosti ochranného liečenia nebral zreteľ. Súď nemôže brať z hľadiska § 29 ods. 1 písm. b) Tr. zák. do úvahy len možnosti takej liečby, ktorej uskutočnenie nezávisí na jeho rozhodnutí. Objasnenie otázky zmenšenej pričítanosti obžalovaného ako predpokladu nariadenia ochranného liečenia obžalovaného má preto i z tohto hľadiska podstatný význam pre uloženie trestu.

Odvolací súd vyvodzoval priamo len zo súčasného stavu narušenosti obžalovaného jeho nenapravitelnosť. Súčasný stav narušenosti páchatela je však len východiskom pre stanovenie prognózy o možnostiach prevýchovy obžalovaného v budúcnosti, ale sám osebe nemôže byť dostatočným podkladom pre záver o splnení podmienky uvedenej v § 29 ods. 1 písm. b) Tr. zák. Odvolací súd preto nesprávne založil svoje zistenie o tom, že je splnená podmienka uloženia trestu smrti uvedená pod písm. b) cit. ustanovenia Trestného zákona na izolovanom, z kontextu celého záveru znaleckého posudku vytrhnutom konštatovaní, že pobyt obžalovaného na slobode je toho času pre spoločnosť nebezpečný. Podľa záveru znaleckého posudku (č. l. 98) je síce v terajšom stave pobyt obžalovaného na slobode pre spoločnosť nebezpečný, avšak ak absolvuje sexuologickú liečbu a bude psychiatricky dispenzarizovaný, vytvoria sa predpoklady eliminovania spoločenskej nebezpečnosti obžalovaného. Sexuologickú liečbu (najvhodnejšia by bola liečba antiadrogénmi) môže obžalovaný absolvovať už počas eventuálneho výkonu trestu. Tento záver znaleckého posudku, na ktorom znalec MUDr. M. zotrval i na hlavnom pojednávaní, je v rozpore so záverom súdu, že niet nádeje, že by na obžalovaného bolo možné trestom výchovne pôsobiť. Napokon odvolací súd nesprávne zúžil úvahy o splnení podmienky uvedenej v písm. b) na otázku vyliečiteľnosti poruchy sexuálneho pudu (pričom navyše vyžaduje, aby vyliečiteľnosť bola so 100 % istotou zaručená). Z hľadiska splnenia tejto podmienky však ide o odpoveď na otázku, či je nádej, že výchovnými a liečebnými opatreniami (v

rámci výkonu trestu odňatia slobody, event. v rámci ochranného liečenia, pokiaľ budú splnené podmienky pre jeho uloženie) možno dosiahnuť stav, že konanie obžalovaného v tejto sfére aktivity sa bude v budúcnosti pohybovať v rámci spoločenskej normy, teda že jeho nebezpečnosť pre spoločnosť pominie. Na objasnenie tejto otázky mal byť zameraný i výsluch znalcov, a nie iba úzko na otázku vyliečiteľnosti sadistickej sexuálnej úchyľky ako takej.

Najvyšší súd Československej socialistickej republiky zrušil preto z uvedených dôvodov výrok o treste v rozsudku Krajského súdu v Košiciach a v tom istom rozsahu i uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej socialistickej republiky a vrátil vec Krajskému súdu v Košiciach, aby ju v rozsahu zrušenia znova prejednal a rozhodol. Pri novom prejednaní a rozhodnutí veci bude súd viazaný ustanovením § 270 ods. 4 Tr. por.